

TÜRKOVERSE: DİJİTAL DÜNYADA TÜRK KÜLTÜRÜNÜN YÜKSELİŞİ

Sude TOPTAŞ*

Özet: Bu çalışmada, 21. yüzyılda gitgide daha önemli olmaya başlayan dijitalleşme kapsamında, Türk Devletleri Teşkilatı'na önerilen bir girişim olan Türkoverse evreni üzerinde durulacaktır. Dijitalleşme kapsamında ve Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde geliştirilme potansiyeli olan bir metaverse girişimi olarak Türkoverse, dünyadaki tüm Türk vatandaşları ama özellikle de gençleri için birleştirici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla çalışmada Türkoverse'in ne anlama geldiği, hangi alanlarda ve nasıl kullanılabileceği hakkında bilgi verilerek bu kavram nezdinde açıklayıcı genel bir düşüncenin oluşması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın ileride Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde ve dijital diplomasi kapsamında ele alınan Türkoverse ile ilgili yapılacak çalışmalar için hem bir örnek teşkil etmesi hem de Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde birleştirici bir unsur olarak literatürde kalıcı bir yer edinmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Diplomasi, Türk Devletleri Teşkilatı, Türkoverse*

Turkoverse: The Rise Of Turkish Culture In The Digital World

Abstract: In this study, the Turkoverse universe, proposed as an initiative to the Turkic States Organization within the scope of digitalization, which is becoming increasingly important in the 21st century, will be discussed. Within the scope of digitalization and as a potential metaverse initiative developed under the Turkish States Organization, Turkoverse emerges as a unifying element for all Turkish citizens around the world, especially the youth. Therefore, the study aims to provide information on what Turkoverse means, in which areas it can be used, and how it can be utilized, with the goal of forming a general explanatory understanding of this concept. Additionally, it is aimed that this study will serve as an example for future works on Turkoverse within the framework of the Turkic States Organization and digital diplomacy, and that it will establish a lasting place in the literature as a unifying element within the Turkic States Organization.

Key Words: *Digital Diplomacy, Turkic States Organization, Turkoverse*

Giriş

Geçmişten günümüze, diplomasi geleneksel olarak yüz yüze görüşmeler, elçilikler ve resmi delegasyonlarla yürütülürken, küreselleşen teknoloji ve dijitalleşme ile diplomasi de önemli ölçüde değişmiştir. Teknolojinin hızla gelişmesiyle, çeşitli aktörler arasındaki diplomatik ilişkiler dijital platformlar vasıtasıyla yürütülebilmektedir. Günümüzde, geleneksel diplomatik yöntemlerin yerine, sosyal medyayı kullanmak, sanal toplantılar yapmak, dijital diplomasinin yol açtığı bazı hızlı, etkili ve erişilebilir yollardır. Dolayısıyla dijitalleşme, devletler arası ilişkileri değiştirirken diplomatik süreçleri de geliştirmiştir. Dijital diplomasinin başlamasında elbette teknoloji şirketlerinin devletlerle rekabet etmelerinin önemi büyüktür. Nitekim birçok ülke, teknoloji firmalarının devletlerle olan yarışından dolayı teknoloji alanına hâkim olan yetkili kişiler atamaktadır.

Dijital diplomasinin siber saldırılar ve veri gizliliği ihlalleri gibi dezavantajları bulunsa da Türkoverse evreni açısından Türk devletleri arasında yapılacak olan bir metaverse girişiminde avantajlar daha ön plana çıkmaktadır. Uluslararası bir kuruluş olan Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), bugün sadece üye devletlerinin savunma ve güvenlik politikalarını hedefleyen bir kurum değil aynı zamanda onların eğitim, sağlık, sanayi, teknoloji, kültür gibi alanlarda da ortak tutum belirlemesini hedeflemektedir. Bu ortak tutumlar, TDT 2040 Vizyon Belgesinde açıkça belirtilmiş olup; Türk dünyasının gelecek vizyonunu dijital diplomasi bağlamında oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Türk devletleri arasında ortak amaçlara dair etkili bir bölgesel ve ikili iş birliklerinin oluşturulması adına önerilen ve bir metaverse girişimi olan Türkoverse, dijital diplomasinin Türk devletleri nezdinde olan bir yansımasıdır. Dünya nüfusunun %67,1'inin etkin olarak internet kullandığı göz önüne alındığında, Türkoverse yalnızca Türk devletleri arasındaki bağ için değil, dünyadaki birçok devletin yurttaşları için de birçok alanda Türk dünyasının geleceğine katkı sağlama potansiyeline sahiptir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, sudettoptas@gmail.com

Bu çalışmada, TDT'nin 2040 Vizyon Belgesinde özellikle dijital dönüşüm ve teknoloji odaklı bir geleceğe dair önemli adımlar atılmasını içeren çeşitli iş birlikleri aracılığıyla ortaya koyulan çok sayıda proje ve girişim dahilinde, Türkoverse, metaverse gibi dijital alanlar üzerinden Türk dünyası ülkelerinin birbirleriyle daha yakın etkileşimde bulunmasını, ortak projeler geliştirmesini ve kültürel değerlerini küresel ölçekte tanıtmalarını mümkün kılabilir. Böylece, 2040 Vizyonunda öngörülen dijitalleşme ve küresel etkilerin bir araya geldiği bir platform olarak, Türkoverse, TDT'nin dijital diploması alanındaki stratejik hedeflerini hayata geçirebilir ve Türk dünyasının dijital çağda güçlü bir şekilde temsil edilmesini sağlayabilir. Bu bağlamda, Türkoverse, TDT'nin dijitalleşme ve uluslararası ilişkilerdeki yerini pekiştiren bir araç olarak önemli bir rol oynayabilir. Çalışmada öncelikle, dijital diplomasinin Prof. Dr. Erman Akıllı'nın girişimi ile akademik yazında yeni bir kavramı olma yolunda ilerleyen Türkoverse hakkında genel bilgi verilmiş, ardından Türkoverse'in Türk Dünyası açısından dijital birleşimi ve stratejik rolü ele alınmıştır. Ek olarak bu kavramın uygulama alanlarının neler olabileceğine de değinilmiştir.

1. Kamu Diplomasisinden Dijital Diplomasiye: Metaverse Evreni

Bir devletin kamu diploması yapma amaçları arasında uluslararası arenada kendini ifade edebilmek ve başka devletlerin vatandaşları ile etkili bir iletişim kurmak olduğu göz önüne alındığında bu tür bir diplomasinin global iletişim yönetim süreci olduğu söylenebilir. Uluslararası İlişkiler disiplininin ana aktörü olarak bilinen devletler için geleneksel diploması ve dış politika yeterli iken; küreselleşmenin etkisi ve ağ toplumlarının ortaya çıkmasıyla diploması ve dış politika yapımında payları olan STK'lar, özel sektörler, medya kuruluşları ve diğer hükümet dışı aktörler için artık geleneksel olan yetersiz kalmaktadır (Köksoy, 2015: 43).

İnternetin gelişmesiyle birlikte her alan gibi diploması alanında da çeşitli dönüşümler meydana gelmiştir. Bu dönüşümler diplomasinin geleneksel yöntemlerine kıyasla daha hızlı, etkili ve anlık olarak gerçekleşmektedir. Dönüşümün başlıca temsilcisi ise sosyal medya araçlarıdır. Bugün özellikle X, Instagram gibi sosyal medya platformları kamu diploması bağlamında sıklıkla tercih edilen uygulamalardır. Özellikle Amerikan Başkanı Trump'ın da X platformunu aktif bir şekilde kullanmasıyla birlikte kamu diplomasisinin içinden yeni bir diploması türü doğmuştur: Dijital diploması. Dijital diploması, teknolojik yenilikler ve internetin de etkisiyle geleneksel diploması uygulamalarının dijital platformlara taşınması süreci anlamına gelmektedir. Aynı zamanda devletlerin "yumuşak gücü" olarak da adlandırılabilen bu kavram, dijital platformların kültür ve sosyal ilişkiler alanlarına etkisi göz önünde bulundurulduğunda uluslararası ilişkiler aktörlerinin birbirleriyle iletişim kurdukları alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Koçyiğit ve Darı, 2024: 83).

Dijital diplomasinin sağladığı iletişim ve etkileşim, sosyal medya platformları ile sınırlı kalmaksızın başka bir dünya anlamına gelen metaverselerin de dünya geleceğinde önemli bir yer tutması beklenmektedir. Nitekim Rimol'un çalışmasında belirttiği üzere, 2026 yılına kadar dünya nüfusunun %25'inin günde en az 1 saatlerini metaversede geçirecekleri öngörülmektedir (Rimol, 2022). Metaverse, sanal ve artırılmış gerçeklik (VR/AR) teknolojilerinin birleşimiyle internet üzerinden erişilebilen dijital bir dünya olarak tanımlanabilir. İlk defa 1992 yılında Neal Stephenson'ın Snow Crash (Kar Kazası) adlı bilim kurgu romanı ile ortaya atılan metaverse kavramı, sanal bir evrende insanların kendilerine özgü avatarlar ile oyun oynayabildikleri, alışveriş yapabildikleri, eğitim alabildikleri, çalışabildikleri ve birbirleriyle iletişim kurabildikleri bir dünya olarak tanımlanabilir. Metaverse'in üzerinde uzlaşmış net bir tanım olmamakla birlikte farklı katılımcılar tarafından da anlamları değişip zenginleşebilmektedir. Bu yönüyle de her ne kadar 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan bir kavram olsa da gelişmesi 21. yüzyılın teknolojik ilerlemeleri ile mümkün olmaktadır (Bakır, 2022: 65). 5G (beşinci nesil) ve 6G'nin (altıncı nesil) temelini oluşturduğu metaverse, Facebook'un 2021 yılında meta ismini benimsemesiyle daha geniş bir kitlede yankı uyandırmış ve dijital dönüşümün bir parçası olduğu kabul edilmeye başlanmıştır (Bakır, 2022: 68). Akabinde blockchain teknolojisinin ve NFT'lerin (dijital varlıkların) yükselmesi, metaverse'in dijital ekonomiye etkilerini de

güçlendirmiştir. Bu özellikleriyle de metaverse, fiziksel dünyadaki insan deneyimlerini taklit eden bir alan olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda, metaverse hem eğlence ve oyun dünyasını hem de iş ve diplomasi gibi ciddi alanları içine alacak şekilde genişlemektedir.

Şu anda “meta: öte, verse: evren” yani “öte-evren, evren ötesi” gibi anlamlara gelen metaverse kavramının üzerinde uzlaşmış veya bütünleşilmiş tek bir evren de bulunmamaktadır. Bunun yerine Decentraland, Sandbox, Somnium Space ve SuperWorld gibi birden fazla metaverse evreni bulunmaktadır ve özellikle dijital ekonomi de bu evrenler üzerinden geliştirilmektedir. Fakat bir metaverse girişimi olarak düşünülen Türkoverse bağlamında dijital bir bütünleşme ile Türk Dünyasının geleceği, Türk gençleri tarafından teminat altına alınabilecektir. Bu durum aynı zamanda Türk dünyası kavramını “ulus markalama” zemininde yeniden inşa ederek, devletlerin itibarlarını güçlendirecek ve sistemdeki imajlarına da olumlu yönde katkı sağlayacaktır (Akıllı, 2022). Nitekim dünyada Seul başta olmak üzere bazı önemli diğer metropollerde (Ankara, Los Angeles, Tokyo, Helsinki, Kyoto, Osaka, Şangay...) metaverse evrenine uyum sağlayabilmeleri için altyapı çalışmaları başlamıştır. Seul ise dünyada popüler olan K-Pop temsilcisi “Blackpink” için metaverse’de sanal bir imza günü düzenlemiş; buraya 46 milyondan fazla kullanıcı katılmıştır. Bu bağlamda metaverse’in onu özel kılacak amacının, bireylerin zaman ve mekândan bağımsız olarak birden çok kişiyle eş zamanlı olarak var olabilecekleri ve birbirleri ile iletişimde bulunabilecekleri dijital bir dünya yaratmak olduğu söylenebilir. TDT açısından bakıldığında, İstanbul’dan Türkistan’a birçok şehrin Türkoverse’e entegre edilmesi, fiziksel uzaklıktan dolayı birbirlerine uzak olan Türk coğrafyasını birbirine yakınlaştırmak ve Türkoverse’i günlük yaşantının bir parçası haline getirmek hedeflenenler arasındadır. Bu bağlamda Web 3.0 ile doğan metaverse kavramı, uluslararası sistem içerisinde devletlerin dış politikalarına etki edebilecek “dijital diplomasi” adındaki bir araca dönüştüğü günümüz dünyasında, Türk Devletleri Teşkilatı da dijital dönüşüme ayak uyduracaktır. Bu nedenle Türkoverse, dijitalleşen dünya düzeni içerisinde Türk Dünyası için bir gelecek vizyonu oluşturmaktadır (Akıllı, 2023: 52).

2. Türk Devletleri Teşkilatı Bünyesinde Dijital Birleşim

Türk Dünyası kavramı, Azerbaycan Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Özbekistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, Türkmenistan Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Kırım’dan Doğu Türkistan’a, Tataristan Özerk Cumhuriyeti’nden Başkurdistan’a, Yakutistan (Saha) Özerk Cumhuriyetinden Moldova’da bulunan Gagavuz Özerk Cumhuriyetine ve Avrupa’dan Balkanlara oradan Ortadoğu’ya kadar birçok ülkenin sınırları içerisinde yaşayan ve dünya genelinde büyük bir sahaya yayılmış olan geniş bir coğrafyayı kapsayan Türk nüfusunu içinde barındırmaktadır (Güzel, 2013: 225-226). Dünya üzerinde böylesine geniş bir nüfus göz önünde bulundurulduğunda, Türk Dünyası bütünleşmesinin de ne denli önemli olduğu anlaşılabılır.

Uluslararası ilişkiler sisteminde jeopolitiğin dönüşmesi ile Türk Dünyasına olan ilgi giderek artmaktadır. Bu durum, Türk gençleri arasında kendi kültürlerini daha yakından tanıma ve miraslarına daha çok sahip çıkma içgüdüsünü tetiklemektedir. Dolayısıyla, Türk Dünyası içinde kültürel ve miras diplomasisi de bu bağlamda öne çıkmaktadır ve TDT içindeki bütünleşme bu iki diplomasinin öncülüğünde gerçekleşmektedir. 1990’larda özellikle Joseph Nye’in yumuşak güç kavramı ile gelişmeye başlayan kültürel diplomasi, devletlerin birbirleri üzerinde siyasal etkiye sahip olmak için kullandıkları bir yöntem olarak tanımlanırken; kamu diplomasisinden farklı olarak kültürel diplomasinin temelinde kültürel açıdan yakın olan taraflar arasında daha kolay siyasal etkileşim olacağı varsayımına dayanmaktadır (Purtaş, 2013: 5). Miras diplomasisi ise Uluslararası İlişkiler literatürüne, 2015 yılında yayımlanan “Heritage Diplomacy” başlıklı makaleyle, Tim Winter tarafından, kazandırılmıştır. Winter, miras diplomasisinin kültürel diplomasiden farklı olduğunun altını çizmektedir. Çünkü kültürel diplomasi genellikle belli bir kültürel ögenin etrafında şekillenirken, miras diplomasisi kültürün diplomatik bir ilişki kurarken yalnızca bir araç olmadığını ifade etmektedir (Winter, 2022: 130). Bu yönüyle miras diplomasisinin sınırları aşan ve dolayısıyla da siyasallaşan bir kavram olduğu

öne sürülebilir. Kavramla ilişkili olarak TÜRKSOY ve Türk Kültür ve Miras Vakfı'nın çalışmaları da önem arz etmektedir. Fakat TDT bünyesinde yapılanan veya Türk Dünyası için çalışan diğer kuruluşların çeşitli sebeplerden dolayı aktif bir şekilde çalışamamasına ve böylesine önemli projelerin pratik yansımalarının görülememesine sebep olmaktadır. Bu durum da bildirinin naçizane eleştirisi olarak burada yerini alabilir. Fakat genel olarak, TDT bünyesinde faaliyete geçmesi düşünülen Türkoverse, Türk Dünyası'nın hem uluslararası arenada işlevinin artmasına hem de Türk Dünyası gençlerinin ortak kültürel miras ve değerler temelinde bütünleşmesi için önemlidir.

Türkoverse kavramını daha da detaylandırabilmek için Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesinin de üzerinde durulabilir. Vizyon Belgesi, Türk Dünyası'nın geleceğine ilişkin çok önemli hedeflere atıfta bulunmaktadır. Bu yüzden Türkoverse vizyonunu temellendirebilecek nitelikte olan Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi içerisinde yer alan bazı hedeflere değinmekte fayda vardır. Bu belgede “dijital” kelimesi on bir farklı yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram genel olarak “ekonomik iş birliği”, “nakliye ve gümrük konusunda iş birliği”, “bilgi ve iletişim teknolojilerinde iş birliği” ve “çevre konusunda iş birliği” başlıkları altında toplanmaktadır. Fakat elbette bu başlıklardan yola çıkılarak oluşturulan bir dijitalleşme bu sahada sınırlı kalmayacaktır (TDT Vizyon Belgesi, 2021). Uluslararası sistemin dahi dijitalleştiği bir dünya düzeni içerisinde Türk Dünyası'nın geleceği açısından metaverse'in sahip olduğu mananın önemini görmek ve bu konuda bilinçlenmek önemlidir. Çünkü metaverse ile yalnızca TDT Vizyon Belgesinde belirtilen başlıklar değil, başta dijital turizm olmak üzere birçok alanda da metaverse'in etkilerini görmek mümkün olacaktır. Türk toplumları arasındaki benzerlikleri daha iyi anlamak ve ortak mirasa sahip çıkmak akabinde bu mirası birlikte yaşamak için Türkoverse evreni etkili bir araç olacaktır.

İsmail Gaspıralı'nın “dil, fikirde, işte birlik” sloganı, bugün TDT'nin kuruluş temelini oluşturmaktadır (TDT Nahçıvan Anlaşması, 2009). Dijitalleşmenin arttığı günümüz dünyasında Türk dünyasındaki bilgi akışının ve medyanın birbiriyle uyumlaştırılması da küredeki son gelişmeleri takip etmekle mümkündür. TDT'nin vizyonu, kamu, dijital, kültür ve miras diplomasisinin modern siyasette uygulanmasıdır. Çünkü Bacon'ın da deyimiyle “bilgi güçtür dolayısıyla da iktidardır.” Metaverse gibi gelecek vadeden bir teknoloji etrafında birleşmek, bilgiye sahip olmanın ötesinde TDT bölgesindeki toplumların kalkınmasına ve kültürel zenginliklerini hem kendi toplumlarıyla hem de dünyadaki diğer toplumlarla paylaşımlarına olanak sağlayabilir. Bu paylaşımlarla da ideoloji ve kültürler yeniden şekillenebilir. Çünkü her ikisi de zaman içerisinde değişen, gelişen veya yok olan kavramlardır. Böyle bir durumda ortaya çıkan bilgi ile uluslararası ilişkiler sisteminde yenilikçi bir “yumuşak güç” oluşturulabilir. Bu bağlamda Türk kültürünün, mirasının, değerlerinin tanıtılmasından sorumlu olan TDT'nin rolü önemlidir. Bu gücün en etkili kaynaklarından birisi de kültürel çekiciliktir. Kültürel çekiciliğin sağlanması için de kullanılabilecek en iyi araçlardan biri günceli yakalayabilmek adına dijitalleşmeyi takip etmektir (Rzayeva Oktay, 2023: 144-147).

3. Dijital Dünyada Bir Metaverse Girişimi: Türkoverse

Türkoverse kavramı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Erman Akıllı tarafından Türk Devletleri Teşkilatına önerilen ve Türk Devletleri arasında gerçek bir köprü olma potansiyeline sahip olan -henüz fiziken tezahür etmemiş- bir platformdur. Akıllı, bu kavramı, Türk Dünyası 2040 Vizyonu “Bütünleştirici Ortaklık” başlıklı sekizinci rapor kapsamında ilk defa ortaya koymuştur. Esasen literatürde de bu konuyla alakalı ulaşılabilecek tek kaynak Akıllı'nın yazmış olduğu öneri niteliğindeki rapor ve bir internet sayfasıdır. Nitekim her iki kaynak da çalışmanın üçüncü başlığını oluşturan kaynaklardır. Bu bağlamda Türkoverse kavramının ortaya çıkmasının sebebi şu şekilde özetlenebilir: Tarihsel, kültürel ve dilsel benzerlikler nedeniyle Türk dünyasında birbirine bağlı çok sayıda ülke bulunmaktadır. Fakat bu ülkelerin coğrafi uzaklıkları, siyasi farklılıkları ve ekonomik zorlukları aralarındaki bağların zaman zaman zayıflamasına neden olabilmektedir. Bu noktada dünyanın dijitalleşmesi ile

ortaya çıkan ve bir metaverse girişimi olabilecek Türkoverse, metaverse teknolojisinin yarattığı sanal dünyada, TDT ülkeleri, bu fiziksel engelleri aşarak daha güçlü bir etkileşim ve iş birliği ortamı yaratma fırsatına sahiptir. TDT Vizyon Belgesinde bahsi geçen dijitalleşme ve Türk devletlerinin bütünleşmesi fikrinden yola çıkılarak Türkoverse'in amacının, AB bütünleşmesine benzer şekilde fakat onun da ötesine geçerek Türk gençleri etrafında şekillenerek, Türk gençlerinin sosyal medya kullanımları ve teknolojiyi takip etmelerindeki rollerinin arttırılması, onları demokratik katılıma teşvik etmesi ve her alanda sürdürülebilirliği ön plana çıkarması amaçlanmaktadır (Akıllı, 2023: 50).

Türk Dünyası'nın bütünleşmesinde kurumsallaşmanın çok büyük bir önemi bulunmaktadır. Çünkü bu kurumsallaşma ile Türk Dünyası'nın geleceği Türk gençleri tarafından teminat altına alınabilecektir. Gelecekte internetin yaratacağı yeni ortam neticesinde metaverse'in günde en az 1 saat kullanılacağı yönündeki öngörü göz önünde bulundurulduğunda, TDT zemininde inşa edilecek Türkoverse, diğer metaverse evrenleri içerisinde Türk Dünyasına ait bir yapı olarak Türk Dünyası gençlerinin bir ve bütün olma yolundaki araçlardan en önemlisi haline gelecektir. Ayrıca metaverse'in dijital diploması, kültürel etkileşim ve ekonomi gibi alanlardaki potansiyeli, Türkoverse için önemli fırsatlar da sunmaktadır. Metaverse teknolojisi sayesinde kullanılabilir olan Türkoverse evreni, Türk devletlerinin birbirleriyle daha yakın ilişkiler kurmasına olanak tanırken, aynı zamanda bu platformda, sanal zirveler, sanal kültürel etkinlikler, sanal ticaret fuarları ve eğitim programları gibi uygulamalar, Türk dünyası coğrafyasının birbirlerini daha iyi anlaması ve önemli ortaklıklar ve stratejik iş birlikleri yapabilmeleri için de kullanılabilir. Ek olarak, Türkoverse, sanal ortamlarda Türk dilinin ve kültürünün daha geniş bir kitleye tanıtılması için bir araç olarak da hizmet edebilecektir (Akıllı 2022; TDT Vizyon Belgesi, 2021).

Türkoverse, TDT'nin dijital diploması ve kamu diplomasisi alanlarındaki hedeflerini gerçekleştirebileceği sanal bir platform oluşturacağı gibi, Türk kültür mirasını dünyaya tanıtmak, kültürel bağları güçlendirmek ve ekonomik iş birliklerini artırmak açısından da önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra öğrenciler için ortak bir ağda online eğitim içerikleri ile dersler yapılabilmesine de olanak sağlayabilir. Dolayısıyla, metaverse teknolojisinin gelişmesiyle, Türkoverse gibi özel platformların oluşturulması ve Türk dünyasının dijital ortamda bir araya gelmesi mümkün olabilir. Türkoverse, Türk devletlerinin uluslararası arenada daha fazla güç kazanmasına yardımcı olurken; modern dünyada da Türk dünyasının güçlü bir temsilcisi konumunda yerini alabilir. Türkoverse, TDT üyesi ülkeler ve Türk dünyası için tasarlanmış bir platform olarak karşımıza çıktığından Türk kültürü, tarihi ve değerleri için dijital bir temsil görevi görmektedir. Bu temsil ile Türk devletlerinin dijital ortamda bir araya gelip etkileşimde bulunabileceği, iş birliği yapabileceği ve kültürel ve mali faaliyetlerde bulunabileceği sanal bir alan oluşturulmuş olur.

Türkoverse'i akla gelen her alan için düşünebilmek de mümkündür. Daha doğrusu böyle bir metaverse evreni her alana uyum sağlayabilir. Fakat bildirinin amacının biraz daha Türkoverse'in Türk gençleri üzerindeki etkisine dikkat çekmek olduğundan bu çalışmada etki alanı biraz daha daraltılabilir. Bunun için de Türkoverse'in daha çok eğitim, kültür, sanat ve turizm üzerindeki etkilerine odaklanılabilir. Örneğin, eğitim alanında Türkoverse nasıl etkili bir şekilde kullanılabilir sorusuna şöyle bir yanıt verilebilir: Orhun Değişim Programı ile. Bilinen haliyle Orhun Değişim Programı, Türk devletleri arasında fiziki olarak gerçekleşen öğrenci ve personel değişim hareketliliğidir. Bu program Türkoverse evrenine uyarlandığı takdirde, Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki bir öğrenci rahatça Türkiye Cumhuriyeti'nde bulunan bir üniversitenin kampüsünü gezebilir. Bu gezinme her Türk devleti için de aynı şekilde devam eder. Sadece kampüslerde gezinmekle de yetinilmeyip Türk dünyası için bazı ortak dersler burada verilebilir. Örneğin üniversitede verilecek bir "Türk Mitolojisi" dersini Türkiye ve Kırgızistan'da okuyan öğrenciler Türkoverse evrenine giriş yaparak buradan alabilir. Bu durum Türk dünyasının eğitim-öğretim alanında bütünleşmesini de mümkün kılar. Kültür ve sanat açısından ele aldığımızda ise, Erman'ın argümanına göre, yine Ankara'da bir öğrenci veya

vatandaş Türkoverse sayesinde önce Kazakistan'ın Türkistan şehrinde Hoca Ahmet Yesevi Türbesini ardından da Özbekistan'ın Semerkand şehrinde bulunan Uluğ Bey medresesini ziyaret edebilir (Akıllı, 2023: 48). Türkoverse'in sağladığı bu anlık ve etkili bütünleşme ile, TDT bölgesi, metaverse evrenleri içerisinde ilim ve ar-ge açısından bir çekim merkezine dönüştürülebilir. Bu durum da Türkoverse'in sağlayacağı onca fırsat ve yarar ile akademik dünyada yer alan nice gence umut olabilir.

Sonuç

2009 yılında İsmail Gaspıralı'nın meşhur şiarının fiziken tezahür etmesiyle kurulan ve Türk Konseyi ya da Türk Keneşi adıyla da bilinen Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, bugün daha da gelişerek Türk Devletleri Teşkilatı'nı oluşturmuştur. Bu konsey kuruluşundan bugüne Gaspıralı'nın "dilde, işte, fikirde birlik" sloganının da yansımasıyla önemli başarılarla imza atmıştır. Fakat sadece Gaspıralı değil, Türkçülüğe gönül vermiş ve bu konuda birçok çalışma yapmış olan Yusuf Akçura, Ziya Gökalp gibi isimlerin de sayesinde bu ruh tekrardan canlandırılmak istenmektedir. Dolayısıyla bugün TDT coğrafyasının dijital olarak birbirleriyle bağlantı kurabilmesinde Türkoverse'in çok önemli bir etkisinin olması beklenmektedir. Ayrıca Türkoverse, Türk halkları arasındaki benzerlikleri daha iyi keşfetmek ve birbirleriyle daha fazla bağlantı kurmak için Türkistan'ı turizm açısından da çekim merkezi haline getirecektir.

Türkoverse, Türk kültürünü dijital dünyaya taşıyan ve bu sayede Türk dünyasının sahip olduğu değerleri küresel bir kitleye tanıtan heyecan verici bir projedir. Türkoverse hem geleneksel hem de modern öğeleri bir araya getirerek, Türk tarihinden mitolojisine, dilinden sanatına kadar geniş bir yelpaze ile kullanıcılarına zengin bir içerik sunmaktadır. Sadece Türk gençlerine değil dünyadaki tüm Türk vatandaşlarına ve farklı milletlere mensup olan vatandaşlara sanal dünya aracılığıyla Türk kültürünü farklı bir boyutta deneyimleme fırsatı da sunmaktadır. Aynı zamanda bu proje, Türk tarihine, kültürüne ve diline olan ilgiyi artırmayı amaçlamaktadır. Bu yönleriyle de genç nesillerin Türk kültür ve mirasıyla bağ kurmalarını sağlamak, aynı zamanda geleneksel değerleri teknolojiyle buluşturmak Türkoverse'in temel hedeflerinden biridir. Böylece, geçmiş korunarak geleceğe taşınmış olur.

Türkoverse'in gelecekte daha fazla kişiye ulaşması ve Türk kültürünü dünyaya tanıtmak konusunda önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Dijital dünyada bu tür projelerin, kültürümüzün daha geniş kitlelere ulaşmasına katkı sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir. Fakat bunun için bildirinin ikinci başlığı içerisinde belirtilen eleştirinin de göz ardı edilmemesi gerekir. Bugün Türk dünyasının hâlâ tam olarak birleşmemiş olmasında kurumların aktif olarak çalışamamalarının payı oldukça büyüktür. Dolayısıyla bu çalışma ile de Türkoverse'in kültürel miras, tarih, mitolojik öğeler gibi Türk'ü ortak değerler etrafında toplayacak bir araç olduğunun altı çizilmek istenmiştir. Sonuç olarak Türkoverse, dijitalleşen dünyada Türk kültürünü yeniden şekillendirerek, geleceğin sanal dünyasında yerel ve küresel anlamda kalıcı bir yer edinmeyi vadetmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıllı, Erman (2022). Türk Devletleri Teşkilatı İçin Bir (Ulus) Markalama Aracı Olarak Türkoverse, Web: <https://kriterdergi.com/dosya-turk-devletleri-teskilati/turk-devletleri-teskilati-icin-bir-ulus-markalama-araci-olarak-turkoverse>, 28 Şubat 2025'te alınmıştır.
- Akıllı, Erman (2023). *Türk Dünyası Gençlerinin Bütünleşmesinde Miras Diplomasisi ve Metaverse: TÜRKOVERSE* (Rapor No. 08). Türk Devletleri Teşkilatı. https://www.ayu.edu.tr/mypanel/_app/upload/yayin/dosya/c24cd76e1ce41366a4bbe8a49b02a028.pdf
- Bakır, Çiğdem (2022). Metaverse Üzerine Kapsamlı Bir Araştırma. *Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, (45), 64-73.
- Güzel, Hasan Celal (2013). 300 Milyonluk Türk Dünyası, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası Özel Sayısı*, 11(53), 225-226.

- Koçyiğit, Ahmet & Darı, Abdulhakim Bahadır (2024). Sosyal Medya ve Kamu Diplomasisi: Türk Devletleri Teşkilatı Perspektifinden Küresel Etkileşim ve İletişim Yönetimi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 79-93.
- Köksoy, Ergün. (2015). Kamu Diplomasisi Perspektifinden Ulus Markalaması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (23), 42-61.
- Purtaş, Fırat (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi. *Gazi Akademik Bakış*, 7(13), 1-14.
- Rimol, Meghan (2022). Gartner Predicts 25% of People Will Spend At Least One Hour Per Day in the Metaverse by 2026?, Web: <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2022-02-07-gartner-predicts-25-percent-of-people-will-spend-at-least-one-hour-per-day-in-the-metaverse-by-2026>, 26 Şubat 2025'te alınmıştır.
- Rzayeva Oktay, Roida (2023). Türk Dünyası ve Stratejik Siyasetin Felsefesi: Yumuşak Güç ve Medya. *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi*, 2(2), 140-148.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2009). Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması, Web: https://www.turkicstates.org/u/d/basic-documents-tr/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf, 10 Mart 2025'te alınmıştır.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2021). Türk Dünyası 2040 Vizyonu, Web: <https://turkicstates.org/u/d/news/5-ek--turk-dunyasi-2040-vizyonu.pdf>, 28 Şubat 2025'te alınmıştır.
- Winter, Tim (2022). Heritage diplomacy; an afterword. *International Journal of Cultural Policy*, 29(1), 130–134.

